

SUOMEN PANKIN

SIHTEERI

Helsinki

maalisk. 1 p. 1939.

N:o .....

Valtiovarainministeri Väinö Tanner,
T ä ä l l ä.

Pääjohtaja Risto Rytin toimeksiannosta saan tämän mukana lähettää jäljennöksen Sveriges Riksbankin valtuutettujen eräästä kirjelmästä.

Kunnioittaen

W. Sahlstein

W. Sahlstein

Liite.

IVAR ROOTH

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet.

Genom remiss den 9 februari 1939 har herr Statsrådet berett fullmäktige i riksbanken tillfälle att avgiva utlåtande över ett remissen bilagt förslag till lag om förfogande över utländska betalningsmedel under utomordentliga, av krig, krigsfara eller svår penningkris föranledda förhållanden.

Med anledning härav få fullmäktige anföra följande.

Föreliggande lagförslag är avsett att i vissa, närmare angivna situationer möjliggöra synnerligen vittgående ingripanden från det allmännas sida på viktiga områden av det enskilda ekonomiska livet. Lagförslaget åsyftar nämligen att medgiva Konungen rätt att genomföra en total reglering av valutahandeln och en praktiskt taget fullständig kontroll av betalningsförhållandena med utlandet. Vidare bemyndigas Konungen att förordna om inlösen av utländska betalningsmedel, utländska fordringar och utländska värdepapper.

Enligt fullmäktiges mening böra under utomordentliga, av krig eller krigsfara föranledda förhållanden effektiva medel snabbt kunna tillgripas för att möta uppkommande svårigheter. Såsom krigsfara betrakta fullmäktige härvid ett allvarligt hot för Sverige att indragas i krig.

Det är tänkbart, ehuru mindre sannolikt, att i en dylik situation fara skulle uppstå för ett omfattande valutainflöde, som skulle kunna framkalla svårartade rubbningar på den svenska valuta- och penningmarknaden. Mycket sannolikt är däremot, att det i ett dylikt läge - trots att de sedvanliga metoderna för valutaförsvaret kommit till användning, t.ex. en på olika vägar, bland annat genom avtal med bankerna åstadkommen, stark åtstramning av penningmarknaden - skulle uppkomma en kapitalflykt från Sverige, som vore ägnad att undandraga landet medel, av vilka trängande behov kan väntas uppstå. Visa sig de traditionella åtgärderna icke tillräckliga, synas under dylika förhållanden möjligheter dels att införa valutarestriktioner, dels i andra hand att verkställa rekvisition av sådana svenskar tillhöriga utländska värden, vilka ur det allmännas synpunkt kunna vara av betydelse för landets ekonomiska och finansiella motståndskraft, böra stå till myndigheternas förfogande. Fullmäktige anse de befogenheter, som enligt lagförslaget skulle medgivas Konungen, i stort sett tillfyllest för att möta dylika situationer. Då det vidare synes fullmäktige uppenbart, att åtgärder i antytt syfte för att bliva fullt effektiva böra kunna tillgripas utan onödigt dröjsmål, anse fullmäktige, att en fullmaktslag bör komma i fråga.

Fullmäktige anse emellertid, att läget är av en väsentligen annan karaktär för den händelse en svår penningkris utan samband med krig eller överhängande krigsfara skulle inträffa.

Förutsättningen för att under dylika förhållanden ett behov av fullmakter av den art lagförslaget angiver skall föreligga synes vara, att de övriga medel av mindre genomgripande natur, vilka stå eller kunna ställas till de valutavårdande myndigheternas förfogande, i vissa lägen kunna komma att visa sig otillräckliga. Enligt fullmäktiges mening torde emellertid de åtgärder, som de valutavårdande myndigheterna redan nu kunna tillgripa, i allmänhet vara tillfyllest för att möta även krissituationer av förhållandevis allvarlig karaktär.

Gäller det att förebygga ett inflöde av valutor samt att

hindra skadliga verkningar av ett dylikt från att göra sig gällande på den inhemska penningmarknaden, kan i första hand samarbete med de svenska bankerna komma i fråga. Ett dylikt samarbete kan dels avse att hindra utländskt kapital från att söka sig till landet, t.ex. genom att bankerna icke gottgöra ränta på, icke annat än på lång tid mottaga eller överhuvud icke mottaga sådana insättningar, som härröra från utlandet. Dels kan det ha till syfte att motverka den lätthet på penningmarknaden, som ett valutainflöde torde vara ägnat att framkalla, därigenom att bankerna förbinda sig att hålla ett belopp motsvarande insättningarna från utlandet inestående i riksbanken. Vidare kan bemyndigandet för Konungen att skärpa kraven på bankernas kassareserver tagas i anspråk. Den möjligheten föreligger också att i ett dylikt läge sänka de utländska växelkurserna. Skulle ovannämnda åtgärder icke visa sig tillräckliga, torde de vinster, som eventuellt hava uppstått genom en haussespekulation i den svenska valutan, kunna genom beskattning till större eller mindre del indragas. Redan ett hot om beskattning torde vara ägnat att minska ett inflöde av utländskt kapital.

Såvitt känt har ingenstädes i utlandet en lagstiftning om valutamonopol förekommit för att förhindra ett starkt inflöde av utländska valutor eller motverka olägenheterna därav. Då det i utlandet förekommit kapitalinflöde av större omfattning, har man begagnat sig av betydligt mildare ingripanden än det nu föreslagna valutamonopolet skulle innebära.

Vad beträffar en situation, kännetecknad av kapitalflykt från Sverige, bör särskilt framhållas, att det rådande svenska valutaläget är sådant, att motståndskraften mot en flykt från kronan måste, i varje fall för närvarande, anses vara betryggande. En baissespekulation i kronor från utlandets sida torde i stor utsträckning kunna begränsas genom en restriktiv kreditpolitik. Riskerna för en mera avsevärd utströmning av svenskt kapital synas å andra sidan icke vara betydande, så länge den svenska valutans ställning ter sig tillfredsställande.

Exempel på valutarestriktioner, förorsakade av knapphet

på valutor, finnas från ett stort antal länder. Dessa exempel giva vid handen, att ett dylikt ingripande är av en för hela det ekonomiska livet mycket allvarlig art. Erfarenheten visar dessutom att, sedan en gång sådana valutarestriktioner införts, det är synnerligen svårt att åter avveckla dem. Såvitt känt torde endast i tvenne fall, nämligen i Finland och i Österrike, en avveckling av valutarestriktioner hava kunnat genomföras, i det förre fallet inom mycket kort tid.

Förefintligheten av en dylik fullmaktslag skulle troligen föranleda, att krav komme att framställas på att lagen skulle sättas i funktion även vid sådana tillfällen, då man med andra medel skulle kunna råda bot för olägenheterna.

Av ovan anförda skäl kunna fullmäktige icke tillstyrka, att den föreslagna fullmaktslagen erhåller en sådan formulering, att fullmakterna kunna tagas i anspråk under utomordentliga, av svår penningkris föranledda förhållanden.

Även om risken för missbruk väsentligt begränsats därigenom att lagen endast får tillgripas vid krig eller krigsfara, är det av vikt att ytterligare förebygga, att lagen sättes i tillämpning i en situation, som ehuru allvarlig icke oundgängligen kräver ett ingripande av den karaktär lagförslaget avser.

Initiativet vid ett ifrågasatt ianspråktagande av lagen tillkommer enligt förslaget fullmäktige. Det bör, innan lagen tillämpas, inom fullmäktige råda en praktiskt taget enhällig uppfattning om behovet av densamma. I september 1931 rådde t.ex. enighet inom fullmäktige om de då vidtagna åtgärderna. Från denna utgångspunkt föreslå fullmäktige, att i lagen intages en bestämmelse, enligt vilken för en framställning till Konungen från fullmäktiges sida om utfärdande av förordnande enligt lagen kräves en på så sätt kvalificerad majoritet inom fullmäktige, att minst fem ledamöter biträda förslaget.

För att understryka vikten av att ordet "krigsfara" icke gives en alltför vid tolkning, föreslå fullmäktige vidare, att lagen endast skall få sättas i tillämpning under förutsättning att riksdagskallelse antingen redan utfärdats eller utfärdas i

sammanhang med lagens ikraftträdande. Är riksdagen samlad, bör Kungl. Maj:t icke få göra bruk av fullmakten, utan i stället hänskjuta ärendet till skyndsamt behandling av riksdagen. Med anledning härav föreslå fullmäktige, att lagens giltighetstid tillsvi-dare begränsas till utgången av januari 1940.

Slutligen vilja fullmäktige särskilt betona vikten av att, om en tillämpning av lagen visar sig erforderlig, bestämmelserna utformas på ett sådant sätt, att det ingripande i det privata näringslivet och i enskilda individers förhållande, vilket blir nödvändigt, i största möjliga utsträckning begränsas. Enligt fullmäktiges mening bör dessutom ett oavvisligt krav framställas på att rättssäkerheten tillgodoses så långt detta är möjligt utan att de olika åtgärdernas effektivitet äventyras. Sistnämnda synpunkt synes ha beaktats i lagförslagets 3 §, i vilken föreskrives, att vid inlösen av utländska värdepapper ersättningen skall, där enighet ej kan vinnas, bestämmas av en på närmare angivet sätt utsedd nämnd.

./. Beträffande lagförslagets detaljer har inom riksbanken uppgjorts bifogade promemoria.

Åberopande vad sålunda anförts vilja fullmäktige tillstyrka, att en lag utfärdas i huvudsak överensstämmande med det föreliggande förslaget, dock med följande avvikelser från detta, nämligen

att lagen skall kunna bringas i tillämpning endast under utomordentliga av krig eller krigsfara föranledda förhållanden,

att framställning från fullmäktige i riksbanken om tillämpning av lagen skall hava biträts av minst fem av fullmäktiges ledamöter,

att före lagens ikraftträdande riksdagskallelse skall hava utfärdats, samt

att lagens giltighetstid tillsvi-dare begränsas till utgången av januari 1940.

./. Protokollsutdrag i ärendet bifogas. Stockholm den 24 februari 1939.

Å Fullmäktiges vägnar:

Adolf af Jochnick

/Klas Böök